

PROTESTÁNS HETILAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Megjelen minden héten egyszer szombaton egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt. — Az osztrák-magyar monarchián kívül eső országokba egy évre 7 frt. — Egyes szám ára 12 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt; kétszáz szóig 2 frt; a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr.; harmadiknál 70 kr.; bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Nagy Péterfia-utca 961 sz. intézendők.

Észrevételek a „zsinati előmunkálatok“-ra.

(Folyt. és Vége.)

A 94-95. §-okban az országos tanács tagjainak számát azon arányban, mint azt a 96. § kimutatja, helyesnek tartom, de a választást az egyes egyházkerületek közgyűlései által óhajtom eszközölni, részint azért, mert minden egyházkerület maga ismeri jobban embereit, s bizalmával azokat tiszteli meg, kiket alkalmasoknak s hű munkásoknak talált; részint azért is, mert az egyes egyházkerületek viselvén a költséget, méltányos, hogy a választási jog gyakorlata is azoknak hagyassék fen. — Ezen szabályoknak még azon hiánya van, miszerint nem mondják ki, hogy az országos egyházi tanács tagjai is felerészben egyházi, felerészben világi férfiakból választandók, — mint szintén mellőzi annak működési folytonosságát, vagy időszakos meghatározását. — E kérdés eldöntése talán a zsinat teendőjeül van fenhagyva? de véleményem szerint az alkotmány rendszerébe is befoglalható, s azt hiszem, hogy az országos egyházi tanács minden három hónapban és így évenként négyszer ülésezhetik s elintézheti mind a felebbezett ügyeket, mind az általános magyar reformált egyházat érdeklő kérdéseket, időközben is képviselvén az elnökség mindenkör az egyetemes egyház érdekeit. Többször üléseznie az egyházkerületek anyagi tulterheltetése miatt nem lehet; kevesebbszer összegyűlnie ismét, a különböző időkben s több ízben is tartott egyházkerületi gyűléseknél, s az azokról felterjesztendő tárgyak hátráltatásánál fogva nem lenne czélszerű.

Az egyházmegyei és egyházkerületi törvényszékek alkotása és eljárása szabályzatában (112—119 §-ig) nincs említés téve a jegyzői hivatalok betöltéséről és azok hatásköréről. Véleményem szerint — a mint az indokolásból gyanítani is lehet — kimondandó, hogy mindkét fokozaton a tanács rendes jegyzői szavazati joggal felruházva alkalmazandók.

A 131. §. körvonalozza, hogy közönséges isteni tiszteleteken egyházi beszédet kik tarthatnak. Telje-

sen helyeslem az intézkedést, csak e § utolsó pontjában maradt fenn némi homály, hol ez mondatik: Általában a lelkipásztorok mindazon beszédekért és magyarázatokért, melyeket helyettök ige hirdetésre fel nem hatalmazott egyének végeznek, felelősséggel tartoznak. De kérdés, kik ezen nem hatalmazott egyének? E szabály szerint felhatalmazottak a segédlelkészek, hittanszaki tudományokat végzettek és a rendes tanítók, az utóbbiak a lelkész által kijelölt egyházi beszédet olvasván fel, — végül hittanszaki tanfolyamon levő tanulók — minden mások ki vannak zárva. Szerintem tehát ez utóbbi pont vagy felesleges, vagy úgy módosítandó, hogy: a felhatalmazottak által tartandó egyházi beszédekért is a lelkész felelős, — fel nem hatalmazottak pedig semmi esetben sem végezhetik az isteni tiszteletet — Vagy talán felhatalmazottak alatt csak a rendes és segédlelkészeket érti?

A 137. §-ban az urvacsorának évenként hány-szori kiosztása tárgyalatik, s az eddigi gyakorlat szerint 6 alkalom van kijelölve. E kérdés felett több hírlapi közlemény vitázott, s többen a kevesebbszeri kiosztást véleményezték. Óhajtható, hogy vallásunknak, istenitiszteletünknek ezen egyszerű bár, de magasztos szertartása minél több buzgóságra, vallásos életre, lelki erő és vigasz keresésre hívja fel a hivek gyülekezetét. — Azonban tapasztaljuk, hogy az azzal való élésre talán minden egyházban legtöbb hivek a három nagy ünnepen seregelenek inkább össze, a többi három alkalommal igen kevesen szoktak ahhoz járulni. — Az u. n. bőjti urvacsora osztásnak vallásunk hitelvei szerint nincs is oly nagy jelentősége, mint más keresztyén felekezeteknél annak tulajdonitanak, sőt reánk vonatkozó jelentősége épen negatív, — az új kenyéri alkalom csak, bár legjelentékenyebb — részben emlékeztet bennünket Isten áldásának hálás elfogadására, — az adventi, vagy új bori urvacsora osztás indoka még kevésbé ébreszti a hivek vallásos kegyességét, ezen kívül bőjt és advent nagyon közel is esnek a következő nagy ünne-

pekhez: ennél fogva célra vezetőbbnek s üdvösebbnek vélem a hatszori alkalmat négyre kevesbiteni; jelentőségére nézve lenne a három emlékűnnep karácson, husvét, pünköst, — és október utolsó vasárnapja — mint az egész éven át nyert minden földi áldásokért kimutatandó hálaáldozattal összekötött s a reformáció emlékűnnepének felhasználásával is jelentékenyebbithető istent tisztelet ideje, legalkalmasabb 4 időpontnak látszik.

A 144. §. az ismétlő iskolások és felnőttek vallásos oktatásáról való gondoskodást, s főleg kisebb gyülekezetekben a vallásos oktatás személyes vezetését a lelkipásztorok kötelességévé teszi. — Nagy súlyt fektetek e szabályra, különösen azért, mert e tér a lelkészek által nagyon el van hanyagolva, pedig a lelkészi tanításnak alig lehet üdvösebb hatása és sikere, mint épen így. Be kell ismernünk, hogy mindkét részről, t. i. lelkész és gyülekezet részéről egyaránt sok nehézséggel és akadálylyal van e tanítás összekötve, mert sok lelkész vasárnapon két templomi egyházi beszéd tartásával szellemileg, anyagilag egyaránt ki lehet merítve, s ezek után nagy tehernek érzi ismét 1-2 óra hosszáig testi, lelki erőt egyaránt igénybe vevő munkát végezni. Másfelől legfeljebb négy téli hónap beszámításával egész éven át nem lehet remény ahhoz, hogy hétköznapokon a már munkaképes ifjak és felnőttek eljárjanak a vallásos tanításokra. Itt tehát két alternatíva marad; vagy a vasárnap délutáni isteni tisztelet legyen kizárólag vallásosan oktató irányu, — vagy pedig a tanítás csak november 1-től márczius 1-ig négy téli hónapra legyen szorítva. — Véleményem szerint az előbbi mód üdvösebb eredményt ígér, mert sokkal nagyobb térrel és idővel rendelkezik a lelkész, ezért alaposabban kiterjeszkedhetik magyarázatokra, példák ismertetésére, ennél fogva mind jobban lekötheti a hallgatók figyelmét, mind világosabb ismereteket közölhet hűveivel. — Eddig a vallásos oktatás ezen módját helyettesítette némileg a heidelbergai káté magyarázata. — De ismerjük el, hogy nem volt célravezető. Eltekintve attól, mily régi s érthetetlen fordításban birjuk e kátét, melynek ily szövegét kell előbb a hallgatók előtt felolvasni: lényegében is találunk oly tételeket, a melyek a tisztább gondolkozásu, művelt emberek kételyét felkeltik, sőt még az egyszerű nép fiánál is ellenzetere találnak, — miért? mert a lényeg oly alakban van feltüntetve, hogy nem képes a lelket felvilágosítani s a magyarázat vagy nagyon mély, ezért könnyen nem érthető, vagy csak felületes és ki nem merítő lévén, építeni nem képes. — Ez okok azon meggyőződést keltették bennem, hogy

magyar reformált egyházunknak szüksége van a mostani heidelbergai kátét helyettesítő s a helvetica confessiót is külső használatban nélkülözhetővé tevő symbolikus könyvre, a mely egyházunknak az evangyéliomra alapított hitelveit tisztán, világosan, korszerűen kimutatná, tárgyalná, s mint ilyen, a lelkészi vallásos oktatásnak irányadója, szóval magyar reformált egyházunknak valódi symbolikus könyve lenne. Minden félreértés kikerülése végett jelzem, hogy e mű nem újítást czélozna, hanem az elévülhetetlen evangyéliomi hitigazságokat az eddig is vallott alapon világosan érthető alakba öntené.

A 164, 184, 199 és 206 §-ok meghatározzák az esperestek, egyházmegyei gondnokok, tanácsbírák és jegyzők hivataloskodási időtartamát. — Én a tiz éves s illetőleg még e téren az élethossziglan tartó választást nem tartom sem szükségesnek, sem szélszerűnek. Bár ezen szabályok indoklásában helyes érv az, hogy rövid időre ezen hivatalokat azért nem jó változtatni, mert az illetők leginkább gyakorlat által jönnek azok rendszeres és eredményes vezetésébe: mégis elégnék tartok mindenik hivatalnál egyaránt 6 évi tartamot megállapítani. Ugyanis lehet valaki tudományosan képzett, buzgó, munkás lelkész, vagy egyháztag, de azért nem következik, hogy jó egyházkormányzó is legyen, pedig egyházi életünk szellemi és anyagi helyzetére legközvetlenebb, tehát legbelső befolyással lehet és van az egyházmegyei hatóság s kiválóan az esperesti hivatal. — Közvetlen érüklözésben egyes belhivatalnokokkal, sőt mondhatni egyes hűvekkal és közvetlen összeköttetésben az egyházi felsőbb hatósággal: bizonyára a mily sok tapasztatra, kormányzati képességre van szüksége, ép oly sikeres vagy káros lehet munkálkodása. És ez áll nagy részben az egyházmegyei gondnokokra és tanácsbírákra is. E szempontból óhajtandó lenne a rövidebb időszaki választás vagy tisztujítás. Így míg az elismert érdemü és képességü, buzgó férfiak biztosan meg lesznek mindenkor újból választva, — a mint azt még a 3 éves tisztujítások is igazolták, — addig nem kénytelen egy egyházmegye a téves választás káros következményeit 10 éven keresztül tünni, s ez által önmaga okozta hanyatlását napról napra nézni. Ennél fogva mind a bizottság indoklásának érveit, mind azt itt felhozott okokat figyelembe véve, azt tartom czélszerűnek, hogy úgy az esperesti és az egyházmegye-gondnoki, — mint az egyházmegyei tanácsbírói s jegyzői hivatalok 6 éves tisztujítás alá essenek. Hat év alatt mind elég idő van a hivatali teendők megismerésére, helyes alkalmazására, tehát az eredményes munkálkodásra, mind az egy házme-

gyék fel vannak mentve azon aggodalomtól, hogy a bizalommal megválasztott, de gyakran képeesség és buzgóság nélküli tisztviselők tétlenségét a közügy kárára hosszas időn keresztül, — vagy mint a tanácsbiráknál épen életfogytig — moraliter kénytelenek legyenek tünni. — Ellenvetésül felle lehet ugyan hozni, hogy a mulasztás és tétlenség büntetésére vannak szabályok alkotva, de valljuk be, hogy azok alkalmazása, különösen az ilyen nobile officiumok hanyagolásánál, bizonyára nagyon szokatlan valami lenne. A korteskedés, pártoskodás viszályaitól pedig e téren azt hiszem, nem lesz okunk félni soha.

A törvénykezési rendtartás száraz, de gyakorlati s általam teljes egészben helyeselt szabályaiellen semmi észrevételem nincs, pusztán a 34. §-nál jegyzem meg, hogy míg az országos egyházi törvényszék tagjainak száma különben is az alkotmányterv 120 §-a szerint elnökkel együtt 9, — e szabály szerint érvényes határozat vagy ítélet hozatalra is 9 birói tag jelenléte szükségeltetik, — a mi ily testületnél, a melyik a munkálkodásában nem permanens, sem póttagokkal nem rendelkezik, — sokszor életbe vágó ügyek halasztását, vagy épen káros következményeit eredményezhetné. Azt hiszem, itt tollhiba a 9 szám az 5 helyett, mert ily számban is a testületnek általános többsége intézkedik.

Óhajtandó, hogy az országos egyházi törvényszék üléseinek is meghatározott időszakai legyenek épen azon szempontból, mint az országos egyházi tanács szabályainál elmondtam, s véleményem szerint czélszerű lenne mindenkor épen az országos egyházi tanács üléseinek végeztével a törvényszékeknek is ellátni az ügyeket.

Az egész törvényes rendtartás rövid, összevont, inkább elveket és irányt mutat, semmint §-ok bőségével áraszsza el perrendtartásunkat. Ily törvények alkotásánál czélszerűbb is a rövid általánosság, mint a terjedelmes részletesség, mert míg amannál a tiszta meggyőződés és jó akarat megtalálja a helyes irányt és czélszerű alkalmazást, — emennél a kétely és rossz akarat mindig hamarabb felfedezi a kimenekülési rést. Különben az e nemü munkálat életrevalóságát, hiányait, a gyakorlat szokta megmutatni, s időről-időre tökéletesíthető lesz.

Jelen előmunkálat nem foglalkozik tüzetesen az iskolaügygyel, de felemlíti az egyik indokolás, hogy az iskolaügyre vonatkozólag is részletes tervezet fog előadatni.

Nagyon sokat lehetne e tárgyról írni, s a zsinati előmunkálatok egyes részei felett bő eszmecserét indíthatnánk: de ha a kegyelem Istene megengedi ér-

nünk a zsinattartás idejét és alkalmát, — lesznek ott hivatottak a kérdések megvitatására és a lehető legjobb alkotmány s törvény megállapítására. — Részemről az előmunkálatokat úgy egész terjedelemben mint egyes részeiben örömmel üdvözlöm s hiszem, hogy magyar ref. egyházi életünk haladására annak kedvező és sikeres befolyása leend. Ugy legyen!

S—s.

A tiszántuli ref. egyházkerület középiskolái.

(Folytatás.)

Ugy vélem, nem nagyon tévedek, ha azt állítom, hogy az érettségi vizsgálat minden tantárgyra egyenlő nyomatékkal kiterjesztésének az az oka, hogy divatba jött a gymnasiumi oktatást úgy tüntetni fel, mint a melynek „egyetemes, általános műveltséget“ adni a czélja. Meg vagyok győződve másfelől, hogy a gymn. oktatásnak ez nem czélja. Oly magas volna e czél, melyet az ifju 18 éves korára a legparányibb mértékben is alig lehetne a legnagyobb erőfeszítéssel is elérni. „De nem is egy pontosan befejezhető készség az, a mit műveltségnek nevezünk, hanem folytonosan fejlődő s növekedő kedvelése s megszerezni törekvése az ismereteknek s külső és belső jeles tulajdonoknak.“ Hitem szerint e nagy szavakba foglaltnál sokkal fényesebb a gymn. oktatás czélja. Egyszerűen „előkészítés a szoros tudományos szaktanulásra, a szaktudományok s egyszersmind az emberi legmagasabb és általános érdekü ismerettárgyakkal sikeres foglalkozásra s az ehez szükséges szellemi és erkölcsi tulajdonnak, az önálló szellemi életnek elkezdésére.“ E czél elérésére pedig a classica nyelvek, irodalmak s azok segédtanai és a matematika a legfőbb eszköz s e szerint ezek a gymnasiumnak, az anyanyelvvel együtt, tulajdonkép legfőbb tárgyai. Ebből ismét az következik, hogy az érettségi vizsgálat teljes sulya e tantárgyakra kell, hogy essék. Következik továbbá magának az érettségi vizsgálatnak fogalmából, hogy e vizsgálat által az ifju szellemének fejlettsége, nem pedig a szerzett ismeret-tömeg mekkorasága levén főleg és tulajdonképen megtudandó, *a vizsgálatot minden vizsgálati tárgyból ugyanazon egyéneknek kell felvenniük*, mert teljes lehetetlenség úgy helyesen itélni az ifju szellemi fejlettsége felett, ha két, három oly bizottság compromissuma ez ítélet, mely bizottság véleményét egy-két tantárgybóli feleletre alapíthatja csak; következik továbbá, hogy az *érettségi vizsgálat csaknem teljes sulyának az írásbeli dolgozatokra kell esni*, tehát ezek megbírálása, illetőleg az értékök feletti döntés nem lehet egyetlen egyén tiszte; következik, hogy az *érettség vagy éretlenség feletti döntésnél a 8. osztályról nyert évközi osztályzatnak vagy épen semmi, vagy legalább minél kisebb szerepe lehet*, de semmi esetre sem osztozhatik az írásbeli dolgozatokból nyert osztályzattal befolyás dolgában; következik végre, (legalább szerintem) hogy a tartandó szóbeli vizsgálatnál nem azt kell tudakolni, tudja-e az ifju a 8-ik osztályban tanult részleteket, tud-e szépen, folyékonyan felelni a bekönyv nélkülyözött dolgokból, hanem azt, hogy tisztában van-e teljesen az illető tudomány alapfogalmával, felfogta-e annak a lényegét, a tanult részeknek egymással összefüggését? stb. Igy p. o. szerint

tem senki sem nyilvánítható érettnak (még ha mind a 8 osztályon át kitünő osztályzata lett volna is), a ki az algebrából a hat alapművelettel, logaritmussal, egyenletekkel az alkalmazásban is teljes könnyűséggel bánni nem tud, azon kívül a lapmértannal s legalább a sikháromszög-tan főbb tételeivel tisztában nincs, ki latinra alak és mondattani hiba nélkül fordítani nem tud, ki a fordított görög classikusok nem tárgyalt részeit is megérteni nem képes, ki legalább egy szerzőt a gymn.-ban taníttatni szokott classikusok közül részletesen nem ismer s a mi tán legfőbb anyanyelvét biztosan kezelni nem képes. Igaz más felől, hogy ezek mellett aztán a többi tantárgyakból hajlandó lennék a kevésbé jártasságot is megbocsátani.

Erős hitem, hogy ha az érettségi vizsgálat az e sorokban kifejezett kívánalmaknak megfelelőleg tartatnék, a mellett, hogy az ifjura nézve nem lenne nehezebb magára a vizsgálatra készülés, mint most, a mostaniaknál sokkal fejlettebb ifjak kerülnének ki a gymn.-ból s a mellett olyanok, kik már próbáltak saját lábukon járni, hozzá szoktak legalább némileg az önmunkássághoz s a mellett el lenne kerülvén az, a mi most bizony elő-elő fordul, hogy a theológiát bevégezt ifjak sem magyarból latinra csak türhetően is fordítani, sem p. o. egyszerű egyenletet kidolgozni nem képesek, sőt mint a kibocsátási vizsgálatok igazolják, úgy szólva minden ismeretök a theologiai cursus alatt tanult studiumok egyes részeinek könyv nélkül tudásából áll. A felsőbb iskolákban a tanszabadság — hitem szerint — csak akkor ér valamit, ha már a gymn.-ból kikerült tanuló kedvet érez magában a munkásságra s esze is annyira van fejlődve, hogy megkezdheti az önálló munkálkodást. Igaz másfelől, hogy ily tanuló is csak úgy fog a felső iskolában elboldogulni kellő sikerrel, ha tanárai magok is önálló fel-fogásu tudományukba, hogy úgy mondjam, szerelmes, azt mind magok tovább művelni, mind megkedveltetni képes egyének. S ép ezért furcsa, mikor minden bajért csak a gymnasiumot okolják.

* * *

Azt kérhetné valaki, mért kellett e hiányokat ily ki-méletlenül feltárni? szebb is, jobb is az ilyet elfedezni, mint Nőé fiai elfedezték atyjok gyöngeségét.

Meglehet, téves a felfogásom, de én nem szeretem úgy képzelni a magyar protestantizmust, mint a mely mások elnézéséből, kegyelméből él s ősei dicsőségén tengődik. Ugy szeretem én látni a magyar protestáns egyházat, hogy éreztesse mindenkivel, hogy neki ép a magyarság s a tudomány érdekében is joga van a lételhez; — hozzá nemcsak a multak emléke, hanem egyuttal a jövő reménye fűződik; — autonómiaja nem arra való, hogy gyengeségeit takargassa, vagy a köztől elhuzó érdekeit ápolgassa, hanem arra, hogy ott, a hol az államkormányt talán mellékes tekintetek gátolják a haladásban, a prot. egyház menjen előre, szóval nekem életre s fejlődésre képes szabad prot. egyház és iskola az ideálom. S hiszem, hogy életképességünket úgy igazoljuk legjobban, ha nem várjuk, míg más veti szemünkre hibánkat s erővel segített rajta, hanem felkeressük, feltárjuk s meg is orvosoljuk bajainkat magunk. Ezért fordítottam e cikkben is figyelmemet inkább fogyat-

kozásaink, mint előnyeink felé, s ezért szándékozom pár szóval vidéki iskoláinknak is főbb bajait említeni fel, jó oldalaik ismertetését valamikor máskorra hagyván.

(Vége köv.)

Békési Gyula.

Tulélt stylus.

Csak néhány szó az, mit e lapok folytán azon replikából ismerek, melylyel a „Religió“ a „Prot. Egyh. és Isk. Lap“ ez évi 4-ik számában megjelent „Predikáció-e vagy mise?“ című cikkemet figyelembe venni jónak találta. A „Religió“ ugyanis ezeket mondja:

„Azon rationalistikus, hitetlen irány következtében, mely a protestáns szószékeken uralkodik, maholnap egészen oda is hagyják hiveink a protestáns templomokat, s ez is táplálja azt a reményt, hogy a katholicizmus épen úgy meg fogja látni a protestantizmus eltűnését az élet szinpadáról, mint már számtalan más eretnekség eltűnését látta, és a protestáns templomok csak úgy konganak az ürességtől, úgy hogy már-már alig van kinek predikálni akkor, midőn a katholicus templomokat a hivek ma is sűrűn látogatják.“

Az idézett szavak azonban elegendők arra, hogy a gondolkodót megerősítsék azon nézetben, miszerint a katholicizmus lényegileg semmiféle haladást nem ismer és a történelmi tények előtt szeméit be szokta hunyni. Innen keletkezik a katholicizmusnak fenhéjazó beszéd- és irályomdora, valahányszor a tőle eltérő véleményűek ellen felszólal. Eme hangot különösen akkor kedveli, ha a protestánsok ügyeire vonatkozó véleményét fejtegeti. Mi velünk körülbelül még ma is úgy szokott beszélni, mint 1848 előtt a földesur tisztartója az akkori jobbágygyal. E hangra feljogosítva érzi magát, állami állása, pénzbeli hatalma és büszke öntetszése folytán. — A protestantizmus eretnekség volt a katholicizmus előtt 300 évvel ezelőtt, mért nem lenne ma is ugyanaz? hiszen elvei, céljai nem változtak.

Ezen érvelés a történelmet nem lepheti meg. 382 óta, midőn I-só Theodosius császár az eretnekekre törvényképen halálítéletet szabott büntetésül; 385 óta, midőn Maximin Prisciliánt, abillenei püspököt több társával az egyházi tantól eltérő nézete miatt Trierben kivégeztette, alkalma volt hozzá szokni Róma ebbeli észjárásához. Tudhatja, hogy a III. Innocencz pápa által az 1215-ben tartott negyedik lateráni conciliumon létre jött és a 3-ik kánonban foglalt az eretnekek kiátkozásokra és kiirtásukra vonatkozó határozatok hazánkban is az 1523. és 1524-ik törvényekben különösen pedig az 1525-ik 4-ik törvénycikkben kifejezést találtak.

Midőn tehát ily előzmények után ma is hallja az „eretnekséget“ hangoztatni, ki csudálkoznék azon, hogy a katholicizmus kebelében ma is találkozhatnak rajongók, kik eme 1525-ki törvényt: „Irtassék ki valamennyi lutheránus az országból, e végre bárhol találtak, nemcsak az egyházi, hanem a világi személyek által is szabadon megfogattassanak és megégettessenek“ visszaóhajtják és sajnálják, hogy az eretnekeket jelenleg már nem lehet úgy megégettetni, mint az idézett törvény folytán akkoriban Rüm Györgyöt, budai könyvárust, mint Luther iratainak terjesztőjét.

Valahányszor az „eretnek“ névvel megtiszteltettünk, mindannyiszor akaratlanul eszünkbe jut azon 449-ben tartott, ugynevezett „Latrok zsinata,“ melyen köztudomás sze-

rint, az egyiptomi szerzetesek Dioskurusz püspökük vezetése alatt botokkal jelentek meg, hogy a nesztorianusoknak Cyrill tanát jó adag theologiai ütleggel megmagyarázzák, és melyen Dioskurusz sajátkezüleg oly erősen kapacitálta Flavián patriárchát, hogy ez pár nap mulva a nyert argumentumok folytán meghalt.

A dolog természetében fekszik, hogy az, ki igazságosság helyett döntő hatalmat gyakorolhat, inkább szereti a gyors, kézzel fogható kapacitálást, mint a lassu érvelési bibelődést és rosszul érzi magát, ha mégis az utóbbira van kényszerítve.

Eme felfogás felé hajolhatott többek között Ketteler, mainzi püspök is azon a protestantismus ellen szórt epéskedéseivel, melyeknél fogva Bonifáczius százados ünnepélye alkalmából 1855-ben kibocsátott főpásztori levelében így szól: „A midőn későbbben ezen szellemi fundamentum ismét szétromboltatott, és a szellemi kapocs széttörtetett, mely által szent Bonifáczius a német népeket összekötötte volt, akkor vége volt a német egységnek és a német nép nagyságának. Valamint a zsidó nép hivatását a földön elvesztette, midőn a Messiást keresztre feszítette, úgy vesztette el a német nép magas hivatását Isten országára nézve, a midőn a vallási egységet széttépte, melyet szent Bonifáczius alkotott volt... Azóta a német szívek és a német gondolatok egymástól mindinkább elpártolnak, és mi talán épen most egy vajudás közepette állunk, mely a német nemzet, mint egységes nemzetnek eltűnését készíti elő.“

Az 1871-ki németországi vajudási események megczáfolták Ketteler püspök várakozását, és így — e példán mérlegelve az ember szubjektív óhajlásának jóslatait — mi is azon reményt bátorkodunk táplálni, miszerint a „Religió“ szintén csalatkozni fog ama várakozásában, hogy „látni fogja a protestantismus eltűnését az élet szinpadáról, mint már számtalan más eretnekség eltűnését látta,“ — annál inkább, mert tudtunkkal eddig igen kevés mult ki azon szekták közül, melyek a r. kath. egyház csendes mindenhatóságát háborították. Akár átsietünk keletre a keresztyén dogmák miatti harczok idejéből származott haeretikusokhoz, akár a reformáció korában keletkezettekét nézzük: a hányan voltak, mindannyian léteznek még ma is.

Léteznek a „nesztorianusok,“ kik azért, mert az „Istenanya“ imádását megvetették, az ó-kor protestánsainak nevezhetők, s kiknek térítése körül a r. kath. egyház nagy gonddal, de kevés sikerrel fáradozott. Ezek úgy mint Indiában a „Tamás-keresztyének“ visszaléptek a Rómával megkísérlett uniótól és inkább türik maguk közt a protestáns hittérítőket. *Sandreczky*, a jeruzsálemi térítő igen érdekes felvilágosítást nyújt a nesztorianusokról.

Léteznek a „monophysiták,“ kikhez első sorban a 3 milliónyi örmények tartoznak. Ezek nagyobb részt jó módúak s Etschimizin-ban és Jeruzsálem-ben igen nagyszerű, pompás klastromokkal birnak. Köztük az utolsó évtizedek alatt a prot. térítők szép sikert mutathatnak fel. Idetartoznak a „jakobiták“ Szyriában és Mesopotániában; a „kopotok“ Egyiptomban és végre az „abessyniaiak.“

Megvannak a „monotheliták,“ kik csak a Rómával egyesült maronitákban tartották fel magukat.

Ujabb időből életben vannak az „albigóiak,“ kiknél a hitnek egyedüli sinórmértéke: Jézus tudománya és a szí-

goru erkölcsös élet, a keresztyének kirekesztő ismertető jele. A miseáldozatot, a bucsujárásokat és a szentek imádását megvetették. Csendes, erkölcsös életök s a felsőség iránti hűségök még ellenségeiket is tiszteletre birták irántok. Az albigóiak 1180 óta a pápa tőzsomszedságában minden ellenök elkövetett embertelen üldözések daczára máig mintegy 25,000-en a piemonti völgyekben fentartották magukat és Olaszország új királysága alatt szebb jövőnek mennek eleibe.

Nem enyésztek el a „husziták“ — habár elszórva Sziléziában, Lengyelországban, Lithvániában és Dresdában csak mintegy 30,000-en vannak is.

Nem pusztultak ki a „remonstránsok,“ kik Németalföldön, Angolhonban, Schweitzban, Németországban és Észak-Amerikában mintegy 370,000-en vannak.

Továbbá élnek a „quákerek“ — különösen Pennsylvániában; — a „svédborgiánusok“ Svédhonban; — a „methodisták“ Britanniában és Észak-Amerikában; az egy millióra menő „herrnhutiak“ főkép Grönlandban, Dél- és Észak-Amerikában, Ceylon szigetén, a Jóreménység fokán, Guineában és ott — hol a pestis jelenleg bajt okoz — Astrakán vidékén. Jelenleg 42 missiói állomásaikon 209 lelkész működik a legjobb sikerrel, s iskoláikban 36,000 szegény, elhagyott lélek nyer oktatást a keresztyénségben. Meg vannak az „unitáriusok“ Erdélyen kívül Angolhonban és Észak-Amerikában mintegy egy millióra menő számban. Végtere nem tűntünk el mi ágostai és helvét vallásuak és a „Religió“ keserü öröme meglehetősen mindenütt találattunk, ott is, hol még rövid idő előtt nem voltunk. Előre nyomulunk Spanyolországban és Olaszországban és lassankint templomokat emelünk azon helyeken, hol az előtt az inquisitio elődeink számára máglyákat gyújtott volt.

Sőt a katholicizmus új szektával is dicsekedhetik: az „ó-katholikusokkal.“ — Azonban elég ennyi a „Religió“ azon reményére vonatkozólag, hogy a „protestantismus eltűnését az élet szinpadáról épen úgy fogja látni, mint már számtalan eretnekség eltűnését látta.“

De nem! a „Religió“-nak igaza van. Mi mint eretnekek nemcsak, hogy el fogunk tűnni, hanem már el is tűntünk. Nem egyedül azóta, mióta a protestantismus Némethonban, Angliában, Svéd- Norvég- és Dánországban uralkodó államegyházat képez és hazánkban országos törvények alapján a katholicizmussal egyenjogu állást foglal el, hanem azóta, mióta a gondolkodó elmékben öntudatra ébredett azon Istentől nyert jog, mely szerint a vallási meggyőződés az ember lelkiismereti szabadságának legszentebb kincse és oly szellemi birtoka minden egyénnek, hogy azt hivatalosan háborítani magának a csalhatatlan pápának sem lehet.

Mindezt megfontolván, sajnálattal bár, de határozottsággal ki kell jelentenünk, miszerint a mai világnézet, a vallásnak mai felfogása, a mai műveltség álláspontján valakit vallási meggyőződéseért „eretneknek“ czimezni, nem egyéb, mint anachronismus, mint tulélt stylus.

Arra nézve pedig, hogy „a protestáns templomok csak úgy konganak az ürességtől“ megjegyezzük, miszerint fáradhatatlanul oda fogunk működni, hogy e bajon, a hol előfordul, minden opus-operatum nélkül segítve legyen. E mellett pedig a r. kath. templomok sűrű látogatását nem irigyeljük,

mert elveinkkel összeférhetlen, hogy valakit az által édesgessünk áhítatosságra, miszerint temploma számára valami szent csontok megszerzését ígérjük, a mint ezt e napokban Magyarország hercegprímása a budapesti leendő Erzsébetvárosban építendő templom számára tenni ígérte.

Bierbrunner Gusztáv.

BELFÖLD.

N y i l a t k o z a t.

A „Protestáns Egyházi és Isk. Lap“ 1879. évi folyama 10. számában „Synodalia“ czim alatt, meglehetősen ideges hangon irt cikkében főtisztelendő Török Pál püspök ur a magyarországi reformált egyház körében megindult zsinati s egyesülési mozgalomról s mellékesen a protestáns egyetemről írva quidquid agis; prudenter agas et respice finem jelmondat előrebocsátásával ezen egész mozgalmat feltűnési viszketegből eredő, nagy szavu hangzatos semminek jelezte, s mint ilyen mozgalom ellen küzd.

A zsinati mozgalomra vonatkozó érvelései megczáfoltásába bocsájtkozni nem tartom magamat hivatottnak, még a protestáns egyetem felállítása elleni lándzsa törésére sem feleltem volna, miután még az indítvány megtétele előtt meg voltam győződve arról, hogy ha az egész világ magáévá tenné is, a főtisztelendő püspök ur pártfogásával, mint a dunántuli egyházkerulettől jött indítvány — nem fog dicsekedhetni; de azon hang, azon keserguny, melylyel a főtisztelendő püspök ur nevezett cikkében — nevet ugyan nem említve — rólam, mint indítványozóról — egy vele állítólag tartott beszélgetésben megemlékezik s ugyan ebbe a dunántuli egyházkerületet is, melynek szolgálhatni szerencsés vagyok, mi fő büszkeségemet illeti, ugyan ily hangon bele keveri; *kényszerit arra*, hogy ámbár én főtisztelendő Török Pál püspök érdemei legnagyobb méltánylója vagyok, s személyes tisztelői közé magamat sorozhatni szerencsés vagyok, — a főtisztelendő ur által hangoztatott jelmondat szem előtt tartásával „A Synodalia“ cz. cikkében — *a magyar protestáns egyetem felállítása indítványozójával, tehát velem tartott állítólagos beszélgetését a legkomolyabban valótlannak állítsam, s ünnepélyesen kijelentsem azt, hogy nekem, ismervé már más esetekből is — tán kutatás után részéről alapot nyerhető ideges ellenszenvét minden az iránt, a mi a dunántuli egyházkerület vagy annak férfaitól jó, — még csak szándékomban sem volt soha, még alkalmilag sem, ezen themáról vele beszélgetni, annál kevésbé neki jelenteni, miután ilyest e szó fogalma is kizár, miután ilyest tenni sem más nevében felhatalmazva nem lettem, sem magamnak legkevésbé tenni szándékom nem volt. Ha egyedül rólam történik említés, elhallgatom; a tekintély, érdem, főleg pedig a kor iránt az eszélyesség által is megkivánt — s épen a főtisztelendő püspök ur által tapasztalhatott — tisztelettel szoktam élni; de midőn a dunántuli egyházkerületet látom velem, s állítólagos szavaimmal gunytárgyává tétetni, hallgatnom nem lehet.*

A magyar protestáns közönség tapasztalhatta, hogy a dunántuli ref. egyházkerület férfait, s mint kerületet nem a személyes vagy magánérdek szokta vezérelni; mert az a kerület, mely egy teljes főiskolát és egy középtanodát képes

áldozatfilléreiből fentartani, erre nem képes, akkor tehát, midőn az egész nemzet, létjogunk, nemzetiségünk s a magyar protestantismus fenmaradására kiható nagy fontosságú ily intézményt fogad el egyhangulag, mint a magyar protestáns egyetem felállítása — nem teszi magát nevetségessé azzal, hogy — ez általánosan érzett eszme valósításához, mint kezdeményező is — csak erkölcsi támogatással szándékoljon járulni. — Magam, de az egyházkerület nevében méltatlanul számba adott nyilatkozat kigondolásaért megbotránkozásomat el nem hallgathatom, s midőn ezt jelen soraimmal kijelentem, egyuttal a közönség tájékozására azt is szükségesnek látom felemlíteni, hogy a magyar protestáns egyetem felállítása tárgyában hozott egyházkerületi határozat a dunántuli egyházkerület körébe tartozó egyházmegyékkel közöltetvén, azok közül eddigelé is több, így p. o. a mezőföldi kijelentette gyűlési határozattal azt, hogy ez eszme megvalósítására minden anyagi áldozatra kész.

Nyilatkozatom nem akar polemia lenni a főtisztelendő cikkirő urral, azt hivatottabb tollra bizom — csupán igazolás ez azon nevetségés helyzet eltávolítására — melybe engem, bár névtelenül s közvetítésemmel a számba adott szavak által a főtiszteletű dunántuli egyházkerületet s közönségét tette.

Budapest, 1879. márczius 14-én.

Molnár Béla

ügyvéd, a dunántuli ev. ref. egyházkerület központi ügyésze s a mezőföldi egyházm. világi tanácsbírája s jegyzője.

Testvéri szavazat a magyar protestáns egyetem mellett.

Olvasva W. „A magyar protestáns egyetem kérdéséhez“ czimű jeles cikksorozatát, egyrészt elismeréssel, másrészt fájdalommal képzeltük magunkat cikkirő helyzetébe.

Elismerjük, hogy könnyebb lépérről-lépésre foglalni tért egy nagy eszme létesítéséhez, mintsem egyszerre elhelyezkedni az egyetemesség széles bázisán.

W. ur a 4 magyarországi ref. egyházkerületre alapítja protestáns egyetem felállítási tervét s eljárása annyiban reális, a mennyiben az eszmének — legalább elvben — a kerületek meg vannak nyerve.

De fájdalommal is képzeljük magunkat W. ur helyzetébe, a mennyiben a magyar ref. egyház joggal nem nevezheti magát *kathexochen* protestánsnak.

A magyarhoni protestánsok — két testvér!

A magyar *protestáns* egyetem is csak e két testvér egyesített erejével állitható fel — a protestáns névhez méltóan!

Csakis ez az egyetemesség azon széles bázis, melyre építeni dicsőség és melyre nem építeni — vétkes mulasztás lenne, ha mindjárt nehezebben esik is rajta az építkezés.

Ideje már, hogy a magyar protestantismus valahára nagy ügy körül közös actióba vonassék!

S melyik ügy volna. a kivihetőség határain belül, nagyobb, mint a felsőbb tudományosság, a magyar protestáns egyetem felállításának ügye.

Ez egyben — egyesülhetünk.

W. cikkéhez csak egy egyszerű testvéri szavazatot óhajtottunk mellékelni s ezért részletekbe nem bocsájtkozunk.

Ha összeáll a magyarhoni két protestáns testvér, a protestáns egyetem W.-féle terve módosul ugyan, de főbb momentumaiban mégis megtartható. Miért is óhajtjuk, hogy:

Debreczen legyen a magyar prot. egyetem székhelye.

Mi ágostaiak állítsunk egy *theologiai tanszéket*, különleges dogmatikánk részére.

Járuljunk továbbá a *bölcsészeti szak* kiegészítéséhez W. ur óhaja szerint, hogy ág. hv. fiak Debreczenben feltalálhassák, a fővárosnál bizonyára előnyösebb — mert olcsóbb tanárképezdájöket.

Viseljük ezeken felül, aránylag, az egyetem fentartásának költségeit s hihető, hogy ily egyesített erőre s a magyarhoni összes protestantismus tekintélyének erkölcsi súlyára támaszkodó intézet virulni fog!

Ily közös egyetem — több oknál fogva nem fogná alterálni pozsonyi ág. hv. theológiánk fenállását.

Ezek a becsületes testvérnek egyszerű szavai, melyeknek a tett súlyt fog kölcsönözni.

Vegye minden igaz protestáns ez egyszerű szavakat oly őszinte testvéri szavazatnak, mely a magyar protestáns egyetemnek, még pedig Debreczen megalapításához óhajt járulni.

Láng Adolf

pestmegyei ev. alesperes.

KÜLFÖLD.

Néhány vonás az angol népiskolaügy köréből.

(Folyt. és vége).

Az iskolák és tanítók tekintélye a nép előtt csekély, sőt ott a szegény tanítóknak igen gyakran ellenséges hangulat jeleivel is kell találkozniok, a minek oka vagy a tanítóközvettség fennállásának rövid idejében keresendő, vagy abban, hogy a szabad angolok ellenszenvvel viseltetnek minden kényszer ellen, vagy végre abban, hogy Angliában még mindig nagy számmal találhatunk a képezetlen tanítókat. De, a tanítók buzgón törekednek a nép becsülésének kivívására és a hatóság pártfogásának megnyerésére. Magának az oktatásnak fejlesztésére is nagy gondot fordítanak. E téren azonban inkább anyagi mint alaki cél lebeg előttök: igyekeznek a gyermek fejét ismerettel halmozni el; de az ismeretek alapos feldolgozását és a tanítás nevelészetit oldalát nem méltatják kellő figyelemre.

Az egyes tantárgyakat sem méltányolják kellőleg: némelyeket kiváló mértékben ápolnak, másokkal mostohául bánnak. Az elsők közé tartozik kiváltképen olvasás, írás és számolás. Ezen eljárásnak oka a kormány intézkedésében található fel. Minden iskolában ugyanis, mely a tanfelügyelő közvetlen hatósága alatt áll, ennek vezetése alatt évenként nyilvános vizsgálat tartatik, melyben a fősúly a nevezett tantárgyakra van fektetve annyira, hogy a kormány annyiszor egyszer, kétszer, háromszor négy shillinget fizet az iskolának, a hány tanuló e tantárgyak közül egyből, kettőből és háromból állja ki a vizsgálatot. Ha például egy tantárgyból 10 tanuló tanusit előmenetelt, ezért tizszer 4, két tantárgyból vizsgázó 20 tanulóért 20-szor 2-szer 4, — mind három tantárgyból vizsgát tett 30 gyermekért 30-szor 3-szor 4 shillinget kap az iskola. Ez uton az állam 1876-ban 20,484,660 frtot adott ki. Így igen könnyen érthető, hogy nagyon sok tanító van, ki más tantárgyra kevés időt fordít, mert önfentartása ettől az állami segélytől függ.

Ellenben a természettudományok egészen el vannak hanyagolva, csak a mértani földrajz képez kivételt. A természetrajzból csak annyit tanulnak a gyermekek, a mennyi az olvasmány értelmezése közben elsajátítható. E tantárgyat

Angliában nem tartják eleminek hanem a művészeti és tudományos szak körébe sorozzák, ennél fogva az elemi iskolában részére helyet nem adnak. Ugy látszik, hogy a tanítóképezdében is kevés figyelemmel vannak reá, mert a kibocsátási vizsgálaton ritkán fordul elő.

A vallásra nézve némi ellenségeskedésben állanak a községi (board) és felekezeti iskolák, a minek oka nem annyira a két intézet külön természetében van, mint inkább abban keresendő, hogy az állam minden iskolát felekezetenkülivé, választalanná tett ama törvény által, mely szerint a vallástanításra az első óra (9—10) van meghagyva és a szüléknek megengedtetik, hogy gyermekeiket ezen óra alatt otthon maraszthatják, 10 óra után pedig vallásos anyagnak többé előfordulni nem szabad. E törvény és a tanfelügyelők azon eljárása, hogy a vallástanra keveset vagy épen semmit sem adnak, s azon körülmény, hogy a községi (board) iskoláknak a tanfelügyelőkön kívül más vizsgálólok nincsen, lettek okai utóbbi időkben a vallásos oktatás elhanyagolásának.

Ev. Schulbl. után.

i—i.

RÖVID KÖZLEMÉNYEK.

A jog és államtudományi tanulmány és vizsgálati rendszer tárgyában összehívott enquetenek f. hó 15-én este ülése volt, melyben igen érdekes nyilatkozatokat tettek: Csengeri Antal, Szász Károly, Kerkápolyi K. és Trefort közoktatási miniszter. Csengeri védelmezte az egyetemokról alkotott ideális felfogását, az igazság keresését s tudományos buvárlatot célzó német egyetemek elsőbbségét a francia szakiskolák felett s kimondá, hogy Franciaországban is „most már nemcsak a tudomány emberi, hanem a tulóvatos kormányférfiak is szükségesnek tartják azon egyoldalú kenyérkereseti irány ellenében, mely az elkülönzött szakiskolákban találja kifejezését, ellensúlyképen fölláítani azt az eszményt, a melyet a német egyetemek törekszenek megvalósítani.”

Hazai felsőbb oktatásunkra vonatkozólag mondá, hogy statisztikai adatok bizonyítják, miszerint „az akadémiák száma nagyobb, mint a mennyire a nemzetnek szüksége van; hogy a hallgatók száma egyes akadémiákon oly csekély, a mely szám mellett azok fenállása saját erejükön lehetetlen, nemzeti vagy felekezeti dotatióval fentartása pazarlás. Már ez a körülmény egy maga igazolja ez akadémiák egy részének megszüntetését.” Mondá továbbá, hogy a fentartandó akadémiák egyetemekké alakíttassanak át, „vagy ha ez jelen körülményeink közt nem volna lehetséges, addig is, míg lehetővé válik, legalább is philosophiai karral hozassanak kapcsolatba s az egyetemek jogi- és államtudományi karának teljesen megfelelő szervezettel és hatáskörrel ruháztassanak fel, ide értve a tudori oklevél osztását is, csupán az egyetemi tanár habilitálását véve ki.”

Szász Károly az akadémiák egy részét szintén megszüntetendőnek tartja. E megszüntetés azonban csak a felekezetekkel egyetértve és összhangzólag, tervszerűen eszközölendő. De valamennyi jogakadémiát megszüntetni nem tartja helyesnek. A fentartandók közül kettőt, talán egy királyit Pozsonyban s egy felekezeti Debreczenben — valódi egyetemi rangra emelne, bölcsészeti fakultással látna el. A többit csak két évi tanfolyamává tenné, megfelelőleg az egyetemi két első évnék.

Kerkápolyi azt hiszi, hogy a protestánsok csak úgy hagynak fel jogakadémiáikkal, ha némely rájuk nézve fontos dolgokat p. o. a protestáns szempontból tárgyalható észjogot, lycealis cursusba vehetik fel.

Trefort úgy nyilatkozik, hogy minden nagy szegénységünk mellett is akadémiákon kívül más tanintézetek is tulságos számmal vannak. A gymnasiumok mellett ugyanis a reáliskolák, melyeknek tulajdonképeni feladatáról sok a kértely. Továbbá a polgáriskolák, melyek a középiskoláknak

szintén egy nemét képezik. Most tehát az a kérdés, mikép lehet ezen iskolákat egymással összhangzásba hozni s azok egyikét vagy másikat átídomítani.

A görög nyelv tanításáról hogyan gondolkoznak az amerikai gazdálkodó emberek? A New-Yorkban megjelenő „American Agriculturist“ gazdasági lap írja: „Ifju olvasóink egyike azt mondja, hogy atyja azt kívánja tőle, hogy tanuljon görögül és latinul, mert azt akarja, hogy lassanként végzeze el a collegiumot, minthogy így derekabb gazda válik majd belőle. Ez az ifju, mint írja „a latint nagyon szereti“ de arra kér „írnánk valamit a görög ellen, mert“ atyja sokat ad mindenre, a mit az American Agriculturistban lát, melynek már régóta hűséges olvasója.“ Nagyon szeretnők, ha szolgálatára lehetnénk ifju barátunknak, de mi kénytelenek vagyunk atyjának adni igazat. Először is ki kell neki jelentenünk, hogy minél nehezebben megy valakinek valamely tárgy tanulása, annyival fontosabb reá nézve, hogy abban ereje megfeszítésével is igyekezzék előre haladni. Mert a tanulásnak becsét nem annyira maga az ismeret teszi, a melyet általa szerzünk, mint inkább az elmének azon iskolázása és fegyelmzése, melyet általa előidézzük. — Ha tehát valamely tantárgy tanulása nehezebben megy, mint a másiké, ez az elmének azon irányban való gyengeségére mutat és a tanulás épen ott fogja azt erősíteni, a hogy leginkább szükség van rá. — A matematika és a nyelvek a legfontosabb tantárgyak arra nézve, hogy az elmét fejlesszék, neki erőt és biztosságot kölcsönözzenek. Ezen kívül a latin és görög épen azért, mert holt nyelvek és változásnak már nincsenek alávetve és mert a legtöbb művelt nemzet érti őket: nagyban használatnak arra, hogy a tudományokat belőlük vessük. De nincs több terünk, hogy e tárgyat bővebben fejegessük. Csak annyit akarok még mondani fiatal levelezőnknek, hogy ha élni fog, jövőben bizonyára meg fogja köszönni atyjának, hogy őt most rá szorítja és kényszeríti a legnehezebb tantárgyak tanulására is, legyen az görög vagy bármi más.“

Ebből a rövid közleményből két tanúságot vonhatunk le magunknak:

1. Hogy egyik-másik fiatal ember nemcsak nálunk, hanem Amerikában is szeretne menekülni a görögtől.

2. Hogy a közt a reális gondolkozású és praktikus irányu nép közt a szülék és művelt szakemberek sokkal érettebb gondolkozásuak, mint hogy könnyelműen a gyermekek malmára hajtánák a vizet, és hogy ezen szóba lévő tantárgy tanulásáról mégis egy kissé máskép gondolkoznak, mint a mi praktikus irányu művelt közönségünk. Az orsz. középtanodai tanáregylet közlönye után teljes helyeslésünk kifejezésével közöljük ezeket a sorokat.

A pesti német evang. egyház f. hó 16-án tartá évi közgyűlését. Az évi jelentésből kitűnt, hogy az egyháznak 49,072 forintnyi vagyona van, s ez a legközelebbi évben 4411 frt 22 krral nőtt. Születések száma 196, eskettetett 142 pár, meghalt 265 egyháztagnak. Urvacsorájával élt 1140. Az egyházba belépett 17, kilépett 1 személy. A presbyterium elhatározta, hogy gymnasiumának egy-egy osztályába 70 tanulóval többet fel nem vesz. — Hogy az egyház tagjainak gyermekei ki ne szoruljanak, a beiratási első két napot kizárólag evang. vallásu gyermekek számára tartották fenn. Az évi jelentés meghallgatása és a tett intézkedések jóváhagyása után, a közgyűlés kimondta, hogy Zsedényi Ede emlékére márczius 30-án d. e. 1/2 10 órakor isteni tisztelet tartassék. Majd szegényalap létesítettett, 50 frttal olyformán, hogy az évenként ugyanennyivel fog neveltetni s kamatai az egyházközség szegényei közt kiosztatik. A jövő évi budget 6450 frt bevétellel s 5916 frt kiadással állapított meg. („Egyetértés“ után).

Gróf Vay Dániel „Magyarország Története“ című művére kibocsátott előfizetési felhívását hozzánk is beküldötte. Mint e felhívásból olvassuk: „E munka Magyarország évezredes államlétének megünneplésére készül. Ezen szent ünnep

kegyelete ösztönöz, így szól a szerző, hogy ifjuságunk kezei közzé könnyed modorban tartott történetemet nyujtsam.“ E pár sornyi bevezetés után közölve van a munka vázlatos terve; e szerént Magyarország története a „Pannonia“ nevet örökül hagyó pannonok rövid felemlítésével kezdődik s V-ik Ferdinánd király uralkodásával végződik. — A mű 10—10 ivet tartalmazó füzetekben fog megjelenni. Előfizetési ára a 10 ives füzetnek csinos borítékkal 1 frt. — Az aláírási iv és összeg május 15-ig a városi nyomdába Debreczenbe előre beküldendő. — Ismerve a szerző gróf ur szellemességét, előre is felteszszük, hogy műve a kitűzött czélnak megfelelőend, miért is ezt olvasóink figyelmébe melegen ajánljuk.

Vallásszabadság ügye a magyar törvényhozás előtt.

1869-ben történt, hogy a képviselőház egyhangulag utasította a cultusminiszteriumot a vallásszabadságra vonatkozó törvényjavaslat megalkotására. 1873-ban Deák Ferencz nagyhírű beszéde után ismételve nyilatkozott a képviselőház a vallásszabadság mellett, — és mégis Irányi Dánielnek legközelebb már tizedszer s most is a valóság minden reménye nélkül kell betérjeszteni a vallásszabadságra vonatkozó indítványát. — Ezeket tudva önkénytelenül felmerülnek előttünk a kérdések: mikor lesz Magyarországon oly vallásszabadság, mely megszünteti azokat a megszorításokat, melyek nálunk a felekezetek teljes egyenlőségét korlátozzák? Mikor szűnnek meg azok a privilegiumok, melyek fennállása mellett a katolikus egyház még mindig állam-egyház?

A tiszántuli ref. középiskolai tanár-egyesület iránt az érdeklődés legujabban a következőkben nyilatkozott. — Nt. *Hajnal Abel* békésbányai nyug. esperest ur a *pártoló* tagok közé belépett s a tagsági díjat három évre előre kifizette. — *Debreczen* város hatósága f. hó 13-án tartott közgyűlésén *alapító* taggá lett és ezen felül az Évkönyv nyomtatási költségét az egyesületnek elengedte. — A *hajdu-szoboszlói* ref. egyháztanács ugyancsak e folyó hó 13-ki gyűlésén az egyesület *alapító* tagjai közé lépett. *Tabajdi Lajos* szatmári ref. lelkész *pártoló* taggá lett s több helyről nyertünk értesülést, hogy tekintélyesebb egyházaink pártfogására bizton számíthatunk. — Fogadják a nemes tanügybarátok s a szíves áldozatra kész testületek az egyesület hálás köszönetét.

Tudomásra hozzuk továbbá, hogy az Évkönyv megjelenése alkalmából, a közgyűlés 13. sz. a. határozatához képest alapszabályaink minden hazai prot. középiskola igazgatóságához megküldettek. — A kísérő levélben tájékoztul megjegyeztük, hogy egyesületünk még most nem érzi magát elég erősnek s az időt sem látja elérkezettnek arra, hogy munkásságát a kitűzött határon túl terjeszsze s országos protestáns egyesületbe tömörülésre hívja fel a hazai prot. tanárokat; de azt a legnagyobb örömmel fogadná, ha kartársaink közül többen belépnének az egyesületbe, és szíves részvételük által növelnék a mi csekély erőnket s elősegítnék a mi munkálkodásunkat. — Reményünk van, hogy e felszólításnak is lesz legalább némi eredménye. — Gergely Károly egyesületi jegyző.

Az „Országos középtanodai tanáregylet“ ez évi közgyűlését Debreczenben fogja megtartani. Az elfogadáshoz szükséges előintézkedések megtételére Simonffy Imre polgármestert s Szegedi Sándor főiskolai tanárt kérte fel az egylet elnöksége. — A városi képviselő testület f. hó 13-iki közgyűlésén 400 frtot szavazott meg e czélra s ezenfelül ígéretet tett, hogy az elszállásolás és hortobágyi kirándulásnál egyes ügyszerető polgárok szíveségére bizton számíthat a rendezőség. — A tanári karok szintén igyekezni fognak szíveségüket kimutatni. — Szóval minden jel arra mutat hogy ez egyleti gyűlés Debreczenben a legszívesebb magyar vendégszeretettel fog fogadtatni.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **Joo Istvan.**

Főmunkatársak:

Toth Samuel.

Bekesi Gyula.